

Araştırma Makalesi • Research Article

TR 52 Bölgesi Rekabetçilik Endeksi (2007-2018)*

TR 52 Region Competitiveness Index (2007-2018)

Bülent DARICI^{a**}, İsmail TAMBOĞA^b

^a Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, 70200, Karaman/Türkiye. bulentdarici@kmu.edu.tr ORCID: 0000-0001-9110-0020

^b Arş.Gör. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, 70200, Karaman/Türkiye. itamboğa@kmu.edu.tr ORCID: 0000-0003-4845-7467

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 28 Mart 2021

Düzeltilme tarihi: 7 Nisan 2021

Kabul tarihi: 27 Nisan 2021

Anahtar Kelimeler:

Bölgesel Rekabet,
Endeks Hesaplaması,
TR52,
Konya,
Karaman

ÖZ

Finansal kanalların daha bir işlevsel hale gelmesiyle ivmelenen mali sermaye, dünya ölçeğinde yatırımların gelişmesine yardımcı olmuştur. 1980'ler itibarıyla oluşan bu yeni durum, yatırımların artması neticesiyle üretimi hızlandırarak, yüksek üretim düzeylerini beraberinde getirmiştir. Yüksek üretim seviyeleri iç pazar sınırlılığı göz önüne alındığında, yeni dış pazar arayışlarına yöneltmiştir. Dış pazarlara açılma ile de rekabet konusu, üreticilerin en çok üzerinde durduğu konulardan birisi haline gelmiştir.

Kuşkusuz rekabet kavramı ve bugün üzerinde en çok konuşulan konulardan birisi olan rekabet edebilirlik, dış pazarlar yanında ülke içindeki farklı bölgeler arasında da geçerli bir konuma yükselmiştir. Bu haliyle teorik çalışmaların yanında son dönem popülerliğini iyice gün yüzüne çıkaran ortalamalar matematiği olarak görülebilecek endeks hesaplamaları yapılmaktadır. Genelde rekabet ve özde bölgesel rekabet göstergelerini tahlil edebilmemiz, karşılaştırma yapabilmemiz ve önceki yıllara göre alınan mesafenin görülmesi bakımından bu yapılan hesaplamaların önemi gün geçtikçe artmaktadır.

Çalışmamızda bu önemi artan endeks çalışmalarının bir örneğini TR52 Bölgesi için uygulayarak, 2007-2018 yılları itibarıyla, Konya, Karaman ve TR52 bölgesi için bir trend oluşturduk. Beşerî sermaye, markalaşma becerisi, ticaret becerisi, erişilebilirlik değişkenlerini kullanarak hesapladığımız bu endekste, Konya ilinin beklendiği üzere hemen tüm kıstaslarda yüksek çıkması yanında ticaret becerisi ve beşerî sermaye gibi bazı alt endekslerde Karaman ilinin değerinin yüksek çıktığı yıllara rastlanmıştır. Bu haliyle 2007-2018 yıllarını kapsayan ve yıllar itibarıyla oluşan trendin, bölge için yapılacak çeşitli planlara katkı yapacağı muhakkaktır.

ARTICLE INFO

Article history:

Received March 28, 2021

Received in revised form April 7, 2021

Accepted April 27, 2021

Keywords:

Regional Competition,
Index Calculation,
TR52,
Konya, Karaman

ABSTRACT

Financial capital which has accelerated because of increasing functionality of financial channels has been helpful in development of investments. This new situation occurred in 1980s, provided high level of productions by acceleration of production as a result of increasing investments. High production levels have headed to new foreign market researches considering domestic market limitations. Competition issue has become one of the most elaborated issue by producers with opening to foreign markets.

Competition concept and competitiveness which is one of the most discussed issues nowadays have improved to an eligible position not only in foreign markets but also among different regions within a country as well. Index calculations which have become highly popular and may be asserted as mathematics of averages are accomplished. Importance of those calculations are increasing day after day in terms of analyzing indicators of competition in general and regional competition in particular; comparing those indicators and observing progress compared to previous years.

A trend is constituted via applying a sample of index studies which draws attention for region TR52 including 2007-2018 years; Konya, Karaman and TR52 region. According to the results of calculated index considering human capital, branding ability, trade ability and accessibility; it is concluded that Konya province has high index values in most criterias as expected. However, Karaman has higher index values in some sub-indexes such as trading ability and human capital. The trend including 2007-2018 and constituted in respect of years will certainly provide contribution to various plans accomplished for the region.

* Bu çalışma, "TR52 Bölgesi Rekabetçilik Endeksi (2007-2013)" ismi ile "15. Bölge Bilimi Bölge Planlama Kongresi", 3-4 Aralık 2015 tarihinde kongrede sunulan bildiriden faydalanılarak, 2007-2019 yıllarını içerecek şekilde genişletilmiş ve revizyon edilmiştir.

** Sorumlu yazar/Corresponding author.: bulentdarici@kmu.edu.tr.

e-ISSN: 2149-4622. © 2019 Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi. TÜBİTAK ULAKBİM DergiPark ev sahipliğinde. Her hakkı saklıdır. [Hosting by TUBITAK ULAKBİM JournalPark. All rights reserved.]

1. Giriş

Rekabet gücünün geliştirilmesi dışı açık ekonomi için önem arz etmektedir. Bu açıdan küresel, bölgesel, yerel, sektörel veya firma açısından rekabet düzeyini artırmak ekonominin güçlenmesi açısından aranan bir özellik olarak görülmektedir (Beg, 1999: 795). Yakın zamanda çeşitli araçların gelişmesiyle (iletişim, altyapı, taşıma araçları) birimler (ülke, bölge, şehir, firma) arasında etkileşimin yoğunlaşması, rekabeti önemli kılmıştır. Birbirleri ile çeşitli yollardan rekabet eden birimlerin niteliklerine göre incelenmesi, rekabetin düzeyinin belirlenmesi açısından önemlidir. Bu hususta rekabetçi birimlerin tek tek niteliklerini belirlenmesi, diğer birimlere göre avantajlı veya dezavantajlı yönlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi gerekmektedir. Kentlerin rekabet düzeyinin belirlenmesi de bu incelemeler arasında ön planda olmuştur.

21 yüzyılın başlaması ile birlikte kentler, ulusal rekabetin gücünün geliştirilmesinde önemli rol oynamaya başlamışlardır. İnsanların daha mobil ve firmaların daha seçici hale gelmesi, rekabetçi şehirlerin yetenekleri ve yatırım potansiyeli ile ön plana çıkmasına, bu özelliklerin şehirlerin çekim merkezi haline gelmesini sağlamaktadır (NCC, 2009: 5). Uluslararası seviyede başarılı ihracat yapabilme yeteneğine sahip, yaşam kalitesi ve geliri yükselten, markalaşma ve beşerî sermaye gücünü elde eden rekabetçi şehir olmak, ulusal kalkınmanın da anahtar görevleri arasındadır. Bu sebeple şehirlerin rekabet gücünü artırmaya yönelik pek çok strateji geliştirilmiştir (Doğan ve Bakan, 2020: 2).

Çalışmamızda, TR 52 Bölgesinde yer alan Konya ve Karaman şehirlerinin rekabetçilik açısından nitelikleri, oluşturulan endeksler yardımıyla incelenmiştir. 2007-2018 yıllarını kapsayan çalışmamız sonuç ile birlikte beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünün ardından literatür taraması yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise araştırmanın yöntemi ve kullanılan değişkenlerin özellikleri tanıtılmıştır. Dördüncü bölümde verilerin uygulama biçimi açıklandıktan sonra şehirlerin tek tek ve karşılaştırılmalı olarak analizi gerçekleştirilmiştir. Sonuç bölümü ise genel çıkarım ve tespitlerden oluşmaktadır.

2. Literatür

Rekabet konusunda başlayan yarış ile birlikte; uluslararası, bölgesel ve ulusal düzeyde rekabetçilik endeksi oluşturmak için pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların önemli bir kısmında rekabet düzeyi, belirli bir endeks hesaplaması oluşturularak ölçümler yapılmıştır. Şunu da belirlemek gerekir ki rekabetçilik seviyesinin ölçülmesi ve aşağıda

rekabet konusunu ve rekabetçilik hesaplamasını ele alan çalışmalara yer verilmiştir.

Houvari, Kangarharju ve Alanen (2001), bölgesel rekabet için oluşturdukları, beşerî sermaye, yığılma, erişilebilirlik ve yenilikçilik alt indekslerini kapsayan endeksle birlikte Finlandiya'da 85 alt bölge üzerinde rekabetçilik karşılaştırması yapmışlardır. Çalışma sonucunda rekabetçiliğin farklı yönlerini kapsayan endeksin uzun dönem göstergesi olduğuna ulaşılmıştır.

Alkin, Bulu ve Kaya (2007) çalışmalarında nitel ve nicel araştırma yöntemlerini kullanarak rekabet endeksinin ortaya çıkarılması için bir model geliştirmiş ve bu model vasıtası ile illerin rekabetçilik gücünü belirlemişlerdir. Beşerî sermaye ve yaşam kalitesi (BSYK), markalaşma becerisi ve yenilikçilik (MBY), ticaret becerisi (TB) ve erişilebilirlik (E) olarak dört alt endeksin yeniden endekslenmesi sonucunda elde edilen model çerçevesinde, İstanbul ili rekabetçiliği en yüksek il olarak öne çıkarken, Ardahan 81 il içinde son sırada yer almıştır.

Türker (2009) yaptığı çalışmada Türkiye'nin rekabetçiliğini, Global Rekabet Gücü ve İş Rekabet Gücü Endeks Sıralamasını, Dünya Bankasının İş Yapma Kolaylığı Sıralamasını ve Yönetim Geliştirme Enstitüsü Dünya Rekabet Gücü Skor Tablosunu dikkate alınarak 2007-2008 yılları için Avrupa Birliği ülkeleri ile karşılaştırmalı olarak değerlendirmiştir. Söz konusu endekslerin tamamında Danimarka ve İsveç ilk 5 ülke arasında yer alırken; Türkiye, Global Rekabet Gücü Sıralaması'nda 23. sırada, Dünya Bankasının İş Yapma Kolaylığı Sıralaması'nda 24. sırada ve Dünya Rekabet Gücü Skor Tablosu'nda 25. sırada yer almıştır.

Dursun (2013), Manisa'nın Rekabetçilik Düzeyi Üzerine Bir Değerlendirme isimli çalışmasında Manisa'nın rekabetçilik düzeyini, rekabetçilik endeksleri çalışmalarından hareketle değerlendirmiştir. Manisa ilinin markalaşma becerisi ve yenilikçilik, ekonomik etkinlik ve canlılık, kişi başına düşen ihracat tutarı ve yüz bin kişiye düşen patent sayısı alanlarında genel endeksin üzerinde bir sıralamada yer aldığını ortaya koymuştur.

Vahalik & Stanicková (2014), 2013 Avrupa Birliği (AB) genişlemesinin öncesi ve sonrasındaki durumu Bölgesel Rekabetçilik Endeksi (RCI) hesaplanması yoluyla 2010-2013 yılları verilerini kullanarak karşılaştırmışlardır. Karşılaştırma sonucunda en iyi ve en kötü bölgeler arasında bir RCI açısından bir uçurum olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Uluslararası Yönetim Geliştirme Enstitüsü (IMD) (2015), tarafından hazırlanan Dünya Rekabetçilik Yıllığı (WCY) 1989 yılından beri geliştirilmekte olup ülkelerin rekabetçilik düzeylerini 2/3'ü istatistiksel verilere ve 1/3'ü anket verilerine dayanacak şekilde ekonomik performans, kamu

* Bu çalışma, "TR52 Bölgesi Rekabetçilik Endeksi (2007-2013)" ismi ile "15. Bölge Bilimi Bölge Planlama Kongresi", 3-4 Aralık 2015 tarihinde kongrede sunulan bildiri olarak faydalanılarak, 2007-2019 yıllarını içerecek şekilde genişletilmiş ve revizyon edilmiştir.

** Sorumlu yazar/Corresponding author.: bulentdarici@kmu.edu.tr.

e-ISSN: 2149-4622. © 2019 Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi. TÜBİTAK ULAKBİM DergiPark ev sahipliğinde. Her hakkı saklıdır. [Hosting by TUBITAK ULAKBİM JournalPark. All rights reserved.]

verimliliği, işletme verimliliği ve altyapı göstergelerini dikkate alarak hazırlanmaktadır. Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından yıllar itibarıyla, 2007 yılında değişime uğrasa da temel yapısı aynı kalan Küresel Rekabetçilik Endeksi (GCI) endeksi hesaplanmaktadır. GCI'yi oluşturan 114 gösterge kuruluşlar, altyapı, makroekonomik çevre, sağlık ve ilköğretim, yüksek öğrenim ve eğitim, mal piyasası etkinliği, emek piyasası etkinliği, finans piyasası gelişimi, teknolojik hazırlık, Pazar büyüklüğü, işletme çok yönlülüğü ve yenilikçilik olmak üzere 12 alt başlık içinde değerlendirilmiştir. Bu 12 alt başlık ise 3 alt indeks çerçevesinde her ekonominin kalkınmışlık düzeyine ve ham madde ihracatına göre farklı olarak ağırlandırılarak nihai endeks değeri hesaplanmaktadır (WEF, 2015).

3. Araştırmanın Yöntemi ve Kullanılan Değişkenler

Büyümenin ana esasını oluşturan; işgücü (emek), sermaye (kapital), doğal kaynaklar (tabiat), girişimci (müteşebbis) gibi kaynaklar yanında diğer kaynaklar olarak da beşerî sermaye, teknoloji, nüfus, bilgi, ar-ge, yenilikçilik vb. yardımcı kaynaklar kullanıldığı hesaba katıldığında, rekabetçilik anlamında bu yardımcı kaynakları büyük ölçüde içeren, değişkenlerin karşılaştırılması, bölgesel anlamda anlamlı bir takım sonuçlar ortaya koyabilmektedir. Bu açıdan rekabetçiliği kapsayıcı olarak alt endekslerdeki çeşitlilik yardımıyla ölçmeye çalışmak daha tutarlı sonuçları beraberinde getirebilecektir.

3.1 Araştırmanın Yöntemi

Endeks hesaplamasını kapsayan çalışma, dört değişken kullanılarak ve her bir endeksi oluşturan alt endeksler hesaplanarak, bölge rekabetçilik endeksine ulaşılmaktadır. Bu çalışma, genel hatlarıyla; Huavari, J., Kangasharju, A., ve Alanen, A., (2001), "Constructing an Index for Regional Competitiveness", isimli çalışmadan ve daha spesifik olarak; Kerem, A., Bulu, A. ve Kaya, H., 2007. "İller arası Rekabet Endeksi: Türkiye'deki İllerin Rekabetçilik Seviyelerinin Göreceli Olarak Ölçülebilmesi İçin Bir Yaklaşım", ile "URAK, İller arası Rekabetçilik Endeksi (2009-2010)", çalışmalarından faydalanılarak Konya ve Karaman illeri ile TR 52 bölgesine uyarlanmıştır. Çalışma süresince alt endekslere ait verilere titiz bir şekilde ulaşılmıştır. Verilerin toplanması ve gerekli hesaplamaların yapılması sonucu; 2007-2018 yılları da dahil bir trend oluşturulacak biçimde grafikler oluşturulmuştur. 2018 yılından sonraki verilerin eksikliği sebebiyle düzenli trend oluşturulamamış ve bu neden çalışmanın 2007-2018 dönemini kapsamı uygun görülmüştür.

3.2. Kullanılan Değişkenler

Rekabetçiliği yansıtan dört değişken ve bu dört değişkeni oluşturan toplam 42 alt değişken kullanılarak hesaplama yapılmıştır. Bu dört değişkenin niteliği, ağırlık puanları ve hesaplama yöntemi alt bölümlerde bahsedilmektedir.

3.2.1. Beşerî Sermaye Değişkeni, Ağırlığı ve Hesaplama Yöntemi

1980'li yılların ortalarından itibaren Neo-Klasik modeldeki sermaye kavramı; eğitim, tecrübe ve sağlık olarak şekillenen beşerî sermayeyi de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Ekonomiler; beşerî sermaye, fiziksel sermaye, durgun durum oranına doğru yönelmektedir. Büyük bir beşerî sermaye donanımına sahip olan bir ülkenin yabancı teknolojilere uyarlanması çok daha kolaydır. Beşerî sermaye düzeyinin yüksek olması kişi başına düşen çıktıyı artırarak büyüme oranını uyaracaktır (Parasız, 2003, s.23).

Büyüme için önemli bir değişken olmasına karşın, çoğu ülkede hala, ekonomik büyüme, verimlilik ve gelir eşitsizliği gibi araştırma alanlarında kazanç elde edilebilen düşünce sınırlarını gösteren eğitim gibi beşerî sermaye girdisinin kısmi ölçümlerini başarılı bir şekilde yapmakta eksiktir (LI, ve diğ., 2014, s.397).

Beşerî sermaye alt endeksinde 14 değişken bulunmakta olup alt endeks ağırlığı, hesaplama yöntemi ve verinin alındığı yeri içeren bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1: BSYK Alt Endeksi'ne ait değişkenler, ağırlığı, hesaplama yöntemleri ve başvuru kaynakları			
Değişkenler	Ağırlık	Hesaplama Yöntemi	Başvurulan Kaynak
İlde Kişi Başına Düşen Öğretim Üyesi Sayısı	4	İldeki öğretim üyesi sayısı/İl nüfusu	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı- Türkiye İstatistik Kurumu
İldeki Bir Yüksek Öğrenim Programından Mezun Olan Kişi Sayısı (Yüksek Lisans dahil)	4	İldeki bir yüksek öğrenim programından mezun olan kişi sayısı (yüksek lisans dahil)	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı- Türkiye İstatistik Kurumu
İldeki Bir Doktora-Tıpta İhtisas Programından Mezun Olan Kişi Sayısı	4	İldeki bir doktora-tıpta ihtisas programından mezun olan kişi sayısı	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı- Türkiye İstatistik Kurumu
Kişi Başına Düşen Uzman Hekim Sayısı	4	İldeki uzman hekim sayısı / İl nüfusu	T.C. Sağlık Bakanlığı- Türkiye İstatistik Kurumu

İlde Mesleki ve Teknik Okul Mezun Sayısı	4	İlde mesleki ve teknik okul mezunu öğrenci sayısı	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı- Türkiye İstatistik Kurumu
ÖSS-YGS Başarı Yüzdesi	3	ÖSS-YGS başarı yüzdesi	Yükseköğretim Kurulu Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
Kişi Basına Düşen Hastane Yatağı Sayısı	3	İldeki hastane yatağı sayısı/İl nüfusu	T.C. Sağlık Bakanlığı- Türkiye İstatistik Kurumu
Kişi Basına Düşen Otomobil Sayısı	2	İldeki otomobil sayısı/ İl nüfusu	T.C. Ulaştırma Bakanlığı- Türkiye İstatistik Kurumu
Kişi Basına Düşen Mevduat Miktarı	3	İldeki mevduat/İl nüfusu	Türkiye Bankalar Birliği- Türkiye İstatistik Kurumu
İlde İşlenen Suç Sebebiyle Kişi Basına Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlü Sayısı	-2	Suçun işlendiği ile göre cezaevine giren hükümlü sayısı/ İl nüfusu	T.C. Adalet Bakanlığı- Türkiye İstatistik Kurumu
Şehirleşme Oranı	3	İlde kent nüfusu/ İlin toplam nüfusu (kır+kent)	Türkiye İstatistik Kurumu
İlde 1000 Kişi Basına Düşen Alışveriş Merkezi Büyüklüğü	2	İlde 1000 Kişi Basına Düşen Alışveriş Merkezi Büyüklüğü	Alışveriş Merkezi Yatırımcıları Derneği (AYD)
İldeki Beş Yıldızlı Otel Yatak Kapasitesi	3	İldeki 5 yıldızlı otel yatak kapasitesi	T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Kişi Basına Düşen Mesken Elektrik Tüketim Miktarı	4	İlde elektrik (mesken) tüketim miktarı/İl nüfusu	Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi- Türkiye İstatistik Kurumu

3.2.2.Markalaşma Becerisi, Ağırlığı ve Hesaplama Yöntemi

Markalaşma özellikle zihinsel imajlarla ilgilendir. Markalaşma, temel ürün ve hizmete ilave edildiği farz edilen niteliklerle ilişkilendirilen ve seçilen bilinçli bir süreçtir. Markalaşma her zaman iki yönlü bir işlem olan haberleşme ve iletişim aracıdır (Kavaratzis, vd., 2005, s. 306-314). Bu tanımlamalar ışığında rekabetçilikte, markalaşma becerisinin önemi artmaktadır.

Markalaşma becerisi, alt endeksinde 7 değişken bulunmakta olup alt endeks ağırlığı, hesaplama yöntemi ve verinin alındığı yeri içeren bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2: MBY Alt Endeksi'ne ait değişkenler, ağırlığı, hesaplama yöntemleri ve başvurulan kaynaklar			
Değişkenler	Ağırlık	Hesaplama Yöntemi	Başvuru lan Kaynak
İlde 100 Milyon Dolar'ın Üzerinde İhracat Yapan Firma Sayısı	4	İlde 100 Milyon Dolar'ın Üzerinde İhracat Yapan Firma Sayısı	Türkiye İhracatçıları Meclisi
ISO 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Listesi'ne Giren Firma Sayısı	4	ISO 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Listesi'ne Giren Firma Sayısı	İstanbul Sanayi Odası
Son Beş Yıla Ait Patent Tescil Ortalaması	3	İlin son beş yıla ait patent tescil ortalaması	Türk Patent ve Marka Kurumu
Son Beş Yıla Ait Marka Tescil Ortalaması	3	İlin son beş yıla ait marka tescil ortalaması	Türk Patent ve Marka Kurumu
Son Beş Yıla Ait Faydalı Model Tescil Ortalaması	3	İlin son beş yıla ait faydalı model tescil ortalaması	Türk Patent ve Marka Kurumu
Son Beş Yıla Ait Endüstriyel Tasarım Tescil Ortalaması	3	İlin son beş yıla ait endüstriyel tasarım tescil ortalaması	Türk Patent ve Marka Kurumu
Süper Ligde İli Temsil Eden Futbol Takımı Varlığı	2	İlin Süper Lig'de temsil edilmesi durumunda 1, edilmemesi durumunda 0 değeri verilmiştir.	Türkiye Futbol Federasyonu

3.2.3.Ticaret Becerisi, Ağırlığı ve Hesaplama Yöntemi

Yenilikçi ve sürdürülebilir kalkınma stratejileri arasında sayılan yaratıcı ekonomi sektörleri içerisinde, ticaret becerisi üst düzey bir konumda yer almaktadır. UNCTAD, yaratıcı ekonomi sektörleri, özellikle ekonomilerini çeşitlendirmek ve gelecekteki ekonomik kriz esnekliği inşa etmek isteyen gelişmekte olan ülkeler için, büyüme ve refaha daha çok katkıda bulunabileceği şeklinde tanımlamaktadır. Aynı şekilde yaratıcı ekonominin dinamiklerini daha iyi anlama ihtiyacı olduğu ve daha yerel bir bakış açısıyla ve daha derin bir analiz ile ekonomik farklılıkların tanınması için çaba sarf edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Yaratıcı ekonominin kapasitesinin; ticaret, yatırım ve teknoloji arasındaki ilişki ile harekete geçeceği ve ekonomik refah ve yoksulluğun azaltılmasında önemli bir rolünün olacağı ifade edilmektedir (UNCTAD, 2010, s.15-20).

Ticaret becerisi alt endeksinde, 11 değişken bulunmakta olup alt endeks ağırlığı, hesaplama yöntemi ve verinin alındığı yeri içeren bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3: TB Alt Endeksi'ne ait değişkenler, ağırlığı, hesaplama yöntemleri ve başvuru kaynakları			
Değişkenler	Ağırlık	Hesaplama Yöntemi	Başvuru Kaynak
Kullanılan Kredi Miktarı	2	İlde kullanılan kredi miktarı	Türkiye Bankalar Birliği
Tahakkuk Eden Vergi Miktarı	4	İlde tahakkuk eden vergi miktarı	T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı
İlin İhracat Hacmi	4	İl merkezinde kayıtlı firmalar tarafından gerçekleştirilen ihracat toplamı	T.C. Ticaret Bakanlığı- Türkiye İstatistik Kurumu
İldeki Toplam Kamu Yatırımı (Enerji, Haberleşme-Ulaştırma hariç)	3	İldeki toplam kamu yatırımı (enerji, ulaştırma-haberleşme hariç)	T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı
Sanayi Elektrik Tüketim Miktarı	3	Sanayi elektrik tüketim miktarı	Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi
Bir Önceki Yıla Göre Açılan Şirket Sayısındaki Değişim Oranı	3	Bir önceki yıla göre açılan şirket sayısındaki değişim oranı	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
Bir Önceki Yıla Göre Kapanan Şirket Sayısındaki Değişim Oranı	-1	Bir önceki yıla göre kapanan şirket sayısındaki değişim	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
İlde Gümrük Varlığı	3	İlde gümrük bulunuyorsa bu ile 1, bulunmuyorsa 0 değeri verilmiştir.	T.C. Ticaret Bakanlığı
Yatırım Teşvik Belgesi Verilen Sabit Yatırım Miktarı	2	İlde yatırım tevsik belgesi verilen sabit yatırım miktarı	T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
Dış Ticaret Yapan Firma Sayısı	4	İldeki dış ticaret yapan firma sayısı toplamı	T.C. Ticaret Bakanlığı- Türkiye İstatistik Kurumu
İlin İç Talep Potansiyeli	3	İlin toplam nüfusu/Türkiye nüfusu	Türkiye İstatistik Kurumu

3.2.4. Erişilebilirlik, Ağırlığı ve Hesaplama Yöntemi

Rekabetçi bölgeler, ekonomiyi destekleyen sonuçlar, mobil üretim faktörlerini kendine çeken ve yaşatan yüksek erişilebilirliği olan bir üretim ortamı inşa eder (Huavari, vd., 2001, s.1). Günümüzde geçerli bu rekabetçi bölgeler için erişilebilirlik imkânları büyük öneme sahiptir ve karşılaştırmalar ve sıralamalarda ön sıralarda yer almaktadır.

Erişilebilirlik alt endeksinde, 10 değişken bulunmakta olup alt endeks ağırlığı, hesaplama yöntemi ve verinin alındığı yeri içeren bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 4: Erişilebilirlik Alt Endeksi'ne ait değişkenler, ağırlığı, hesaplama yöntemleri ve başvuru kaynakları			
Değişkenler	Ağırlık	Hesaplama Yöntemi	Başvuru Kaynak
İlde Kişi Başına Düşen ADSL Aboneliği Sayısı	4	İldeki ADSL abone sayısı/İl nüfusu	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
İlde Kişi Başına Düşen Sabit Telefon Hattı Sayısı	3	İldeki sabit telefon hattı sayısı/İl nüfusu	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
İle İç Hat Uçak Seferlerinin Varlığı	3	İle düzenli iç hat uçak seferi var ise bu ile 1, düzenli iç hat uçak seferi bulunan bir ile en çok 80 km mesafede bulunan illere 0,5, bu iller dışında kalan diğer illere 0 değeri verilmiştir	T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı- Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü
İle Dış Hat Uçak Seferlerinin Varlığı	4	İle düzenli dış hat uçak seferi var ise bu ile 1, düzenli dış hat uçak seferi bulunan bir ile en çok 80 km mesafede bulunan illere 0,5, bu iller dışında kalan diğer illere 0 değeri verilmiştir	T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı- Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü
Haberleşme-Ulaştırma Alanında Kamu Yatırımı	4	İlde haberleşme ve ulaşım sektörüne yönelik yapılan kamu yatırımı	T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı

İlin Otoyol Ağına Bağlı Olup Olmaması Durumu	4	İl otoyol ağına bağlı ise bu ile 1, değilse 0 değeri verilmiştir	T.C. Karayolları Genel Müdürlüğü
İlde Kilometrekare Basına Düşen Bölünmüş Yol Uzunluğu	3	İldeki bölünmüş yol uzunluğu/İlin yüzölçümü	T.C. Karayolları Genel Müdürlüğü- Türkiye İstatistik Kurumu
İlin Demiryolu Ağına Bağlı Olup Olmaması Durumu	4	İl demiryolu ağına bağlı ise bu ile 1, değilse 0 değeri verilmiştir	T.C. Devlet Demiryolları Taşımacılık A.Ş.
İlde Liman Varlığı	3	İlde liman bulunuyorsa bu ile 1, liman bulunan bir ile 80 km'den daha yakın olan illere 0,5, diğer illere ise 0 değeri verilmiştir	T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı
Kilometrekare Basına Düşen Araç Sayısı	1	İldeki toplam araç sayısı/İlin yüzölçümü	T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı- Türkiye İstatistik Kurumu

4. Verilerin Uygulanışı ve Değerlendirmesi

TR 52 Bölgesi olarak Konya ili, Karaman ili ve TR 52 olarak, çeşitli kurumlardan elde edilen istatistikler ile gerekli hesaplamalar tarafımızca yapılarak 2007-2018 yıllarını kapsayan bir trend ortaya çıkarılmıştır.

4.1. Verilerin Uygulanışı

Normalize X

= 100

$$* \left\{ \frac{X - \text{Değişken verisinin en küçük değeri}}{\text{Değişken verisinin en büyük değeri} - \text{Değişken verisinin en küçük değeri}} \right\}$$

Verilerin normalizasyonu yukarıdaki formül uygulanarak yapılmıştır.

$$\text{Endeks}_j = \left\{ \frac{\sum_i A_{ji} X_{ji}}{\sum_i A_{ji}} \right\}$$

$$A_{ji} = j \text{ ana değişkeninin } i \text{ inci alt değişkenin ağırlığı}$$

$$X_{ji}$$

$$= j \text{ ana değişkeninin } i \text{ inci alt değişkeninin normalize edilmiş değeri}$$

Normalizasyon işleminin ardından, alt endeksler yukarıdaki formül yardımıyla hesaplanmıştır.

Toplam endeks oluşturulmasında söz konusu dört alt endeks eşit olarak ağırlıklandırılmıştır. Dolayısıyla,

Toplam Endeks = (BSYK+MBY+TB+E)/4 formülü ile hesaplanmıştır.

4.2. Hesaplanan Verilerin TR 52 İllerinin Genel ve Alt Endekslerine Göre İncelenmesi

Bu kısımda genel endeks, beşerî sermaye alt endeksi, markalaşma becerisi alt endeksi, ticaret ve erişilebilirlik alt endekslerinin 2007-2018 yıllarına ait hesaplamaları ile her bir tabloya ait grafikler gösterilmektedir.

Tablo 5: Rekabetçilik Endeksi

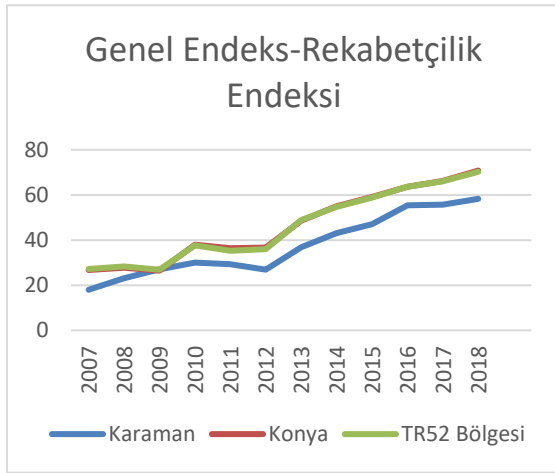
	Rekabetçilik Endeksi		
	Karaman	Konya	TR52 Bölgesi
2007	17,9841	26,8114	27,1382
2008	23,0471	27,8116	28,2994
2009	27,0397	26,4475	26,8733
2010	29,9673	37,9454	37,6745
2011	29,2622	36,4404	35,2841
2012	26,8905	36,6882	35,9192
2013	36,7919	48,6320	48,8800
2014	43,1314	54,9805	54,6603
2015	46,9696	59,1057	58,8004
2016	55,3793	63,6598	63,6485
2017	55,7245	66,2510	66,0521
2018	58,2635	70,7987	70,2429

Genel rekabet endeksin gösterildiği Tablo 5 incelendiğinde 2009 yılı hariç 2007-2018 yılları arasında Konya ilinin Karaman iline oranla her yıl yüksek bir endeks rakamına sahip olduğu görülmektedir. Bu sonuç genel endeks hesabında söz konusu yıllarda Konya ilinin Karaman iline göre daha rekabetçi bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Konya ilinin rekabetçilik hesaplamasında Karaman iline göre daha rekabetçi olmasının detaylarını alt endeksler yardımıyla daha yakından görebiliriz. Alt endeksler itibarıyla detaylı bir bakış aşağıda yer almaktadır.

Bunun yanında genel endekste göze çarpan diğer durumlar olarak da şunlar söylenebilir. Şehirlerin rekabet endeksi açısından bazı yıllar birbirine

yakınlaştığı bazı yıllarda ise farkın açıldığı ve dolayısıyla anlamlı bir yakılaşma olmadığını ifade etmek gerekir. Buna rağmen 2007-2019 yılları arasında endeksin hem şehirler hem de TR52 bölgesi açısından yukarı yönlü hareketi, bölge için olumlu bir durumdur. Yıllara göre rekabetçilik endeksin seyri Şekil-1’de gösterilmiştir.

Şekil 1: Genel Rekabetçilik Endeksi

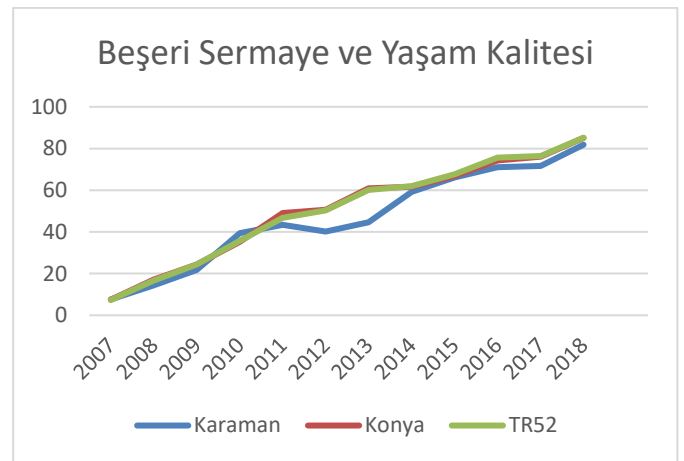
Yukarıdaki Şekil 1’den de daha net olarak anlaşılacağı üzere 2009 yılı hariç Karaman ilinin ilgili yıllarda sürekli olarak Konya ili rekabetçilik seviyesinin altında yer aldığı görülmektedir. 2007-2012 döneminde illerin rekabet düzeyinde sınırlı artış olmasına rağmen 2013-2018 döneminde hızlı bir artış gözlenmiştir. Hızlanmanın gerçekleşmesinde en büyük katkı beşeri sermaye ve ticaret becerisi alt endekslerinden geldiği gözlenmektedir.

Genel rekabet endeksinin alt endekslerinden biri olan beşeri sermaye ve yaşam kalitesi endeksi Tablo 6’da oluşturulmuştur. Genel olarak incelendiğinde bu endeksin yıllara itibarıyla yüksek oranlı artış göstermiştir. Bunun nedenleri arasında her iki ilde de yüksek öğretim düzeyinde öğretim üyesi, öğrenci ve mezun sayısında yüksek artışın olduğu gösterilebilir. Ayrıca beşeri sermaye endeksinde, pek çok yılda iller birbirine yakın performansa sahip olmakla birlikte Konya kentinin daha yüksek endeks düzeyine sahip olduğu göze çarpmaktadır. Şekil 2’de ise Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi Endeksinin grafiği görülmektedir. Şekilde endeksin artış trendinin artış düzeyi önemli bir bulgudur.

Tablo 6: BSYK Endeksi

Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi Endeksi			
	Karaman	Konya	TR52
2007	7,6155	7,4854	7,3868
2008	14,3761	17,0630	16,7088
2009	21,6995	24,3057	24,3100
2010	39,3917	35,2259	35,6973
2011	43,3544	49,0609	46,8182
2012	40,2251	50,6666	50,3340
2013	44,6279	60,8306	60,1435
2014	59,1619	61,6953	62,0483
2015	66,1456	66,9372	67,6729
2016	71,0652	74,1831	75,5916
2017	71,7125	76,1205	76,3680
2018	81,82311	85,0847	85,1800

Şekil 2: BSYK Endeksi

Şekil 2 ayrıntılı olarak incelendiğinde, bu alt endekte bazı yıllarda Karaman ilinin Konya ilinden daha rekabetçi olduğu görülmektedir. Bu yıllar sırasıyla; 2007, 2010’dur. Ayrıca yıllara göre incelendiğinde beşeri sermaye endeksi, iki kentinde büyük sıçrama yaşadığı ve en başarılı olduğu alt endeks olarak ifade edilebilir. Tekrar söylenebilir ki bu başarıda hızlı yükselen yükseköğretim düzeyinin katkısı bir hayli fazladır. Ek olarak Karaman ilinin yerel kalkınma ve büyüme bağlamında bu alt endeks yönlü olumlu hamleleri gerçekleştirebilirse rekabetçilik konusunda önemli mesafeler kat edilebilir.

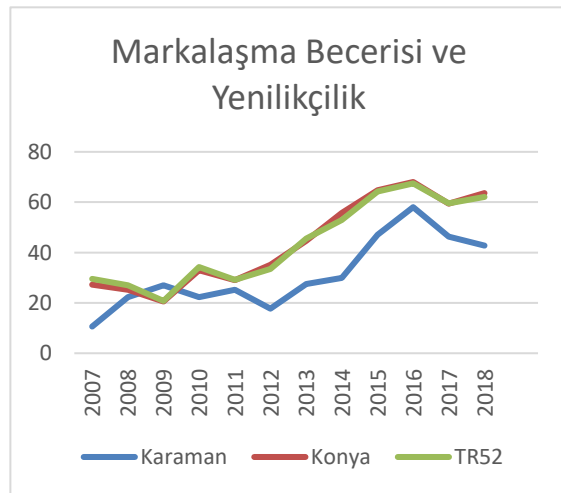
Tablo 7’de Markalaşma Becerisi Endeksi incelendiğinde, TR52 Bölgesi toplamında yine 2009 yılı hariç Konya ilinin 2007-2018 yılları arasında Karaman iline göre yüksek değerler aldığı gözlenmektedir ve diğer alt endekslere göre şehirler

arasındaki fark daha yüksektir. Konya'nın İSO 500'e giren şirket sayısının fazlalığı ve süper lig de takımının olması bu farkın nedenleri arasında gösterilebilir. Karaman ili 2016 yılına kadar belli düzeye kadar getirdiği markalaşma becerisini 2016 yılından sonra yüksek oranda kaybetmiştir. Konya ili ise bazı yıllar düşüslere rağmen genel bir artış göze çarpmaktadır. 2016 yılından itibaren faydalı model tescilinde ve İSO 500'de bulunan şirket sayısında azalmalar görülmesi iki kentinde markalaşma becerisi endeksinde düşüslere sebep olmuştur. Bu durum Şekil 3'de net bir şekilde görülmektedir. Karaman ilinin rekabetçilik konusunda mutlaka Markalaşma Becerisini yükseltecek adımların atılması yararlı olacaktır.

Tablo 7: MBY Endeksi

Markalaşma Becerisi Endeksi			
	Karaman	Konya	TR52
2007	10,6060	27,2727	29,5454
2008	22,2430	25,2718	26,9877
2009	27,0158	20,5626	20,7891
2010	22,2961	32,9143	34,2992
2011	25,2289	29,0514	29,1118
2012	17,7253	35,0983	33,5258
2013	27,4708	44,7001	45,5293
2014	29,9412	55,7776	52,8929
2015	47,0803	64,7527	64,2940
2016	58,0388	68,0247	67,4655
2017	46,3648	59,3721	59,5431
2018	42,7981	63,62351	62,0958

Şekil 3: MBY Endeksi

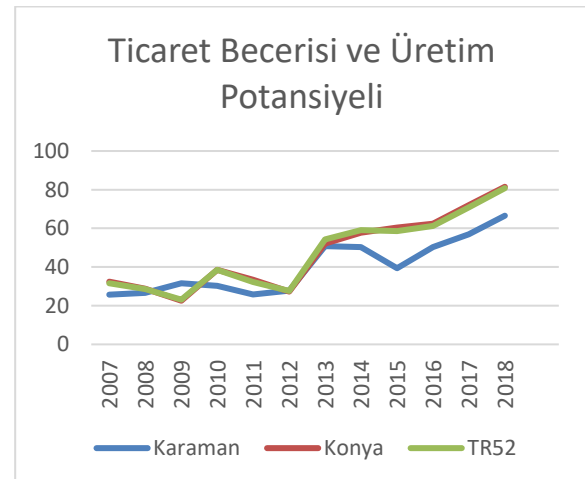
Ticaret Becerisi Endeksi için Tablo 8'i incelediğinde Karaman ve Konya'nın yıllara göre yakın değerler

aldığını görülmektedir. 2007-2012 döneminde iki kent içinde iniş-çıkışlı şekilde ilerleyen ticaret becerisi endeksi, 2013 yılından itibaren Konya ve 2015 yılından itibaren Karaman artış trendi içine girmiştir. İllerin iç talep potansiyelinde ve dış ticaret yapan firma sayısında görülen artış ticaret becerisi endeksinin yükselişinde önemli rol oynamıştır. Ayrıca 2012 döneminden itibaren bu iki ilde kamu yatırımları hızla artmıştır. Karaman ili bazı yıllar ticaret becerisi endeksinde Konya ile paralel hareket etse de son yıllarda bu alt endekte rekabet gücünün zayıfladığı gözlenmektedir. Karaman ili için uygulanacak plan ve programlarda Ticaret Becerisi Endeksinde ilişkin verilerin projeler ve öncelikler anlamında değerlendirilerek güçlendirilmesi, Karaman ilini rekabetçilik anlamında daha ileri seviyelere çıkaracaktır. Ayrıca TR 52 Bölgesi açısından bu alt endekte yıllar itibari ile 2018 yılına kadar ki yükseliş trendi oldukça sevindiricidir.

Tablo 8: TB Endeksi

Ticaret Beceri Endeksi			
	Karaman	Konya	TR52
2007	25,7148	32,4875	31,6206
2008	26,6474	28,7234	28,6693
2009	31,5543	22,5783	23,1367
2010	30,2326	38,5478	38,5641
2011	25,7617	33,3507	32,2585
2012	27,7955	27,3411	27,5493
2013	50,7706	52,0933	54,3147
2014	50,3093	57,7187	59,1082
2015	39,3495	60,4180	58,6282
2016	50,3567	62,3485	61,1771
2017	56,8665	72,0388	70,8841
2018	66,5475	81,5009	80,8020

Şekil 4: TB Endeksi

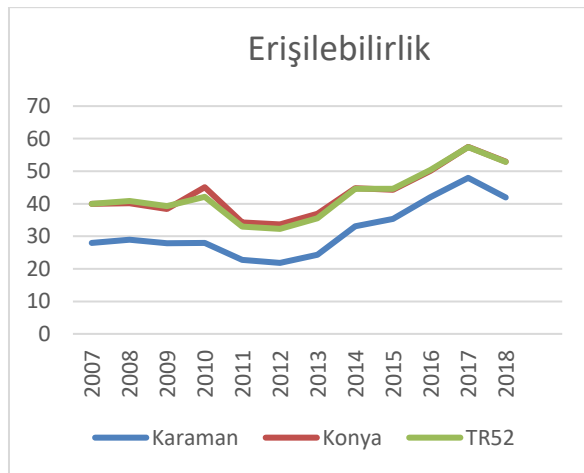

Son olarak, Erişilebilirlik Endeksi incelendiğinde de Konya'nın Karaman ilinden yüksek seviyeye sahip olduğu tablo ve grafikte görülmektedir. Şekil 5 incelendiğinde Konya ile Karaman illeri arasındaki farkın belli bir düzeyi koruduğu ve endekslerin yıllara göre beraber hareket ettiği gözlenmektedir. Yine Erişilebilirlik Endeksinde de 2017 yılından itibaren kırılma yaşanmakta ve endeks iki il için aşağı yönlü hareket etmektedir. Endeksi oluşturan veri seti incelendiğinde, iletişim ve lojistik alanlarında olumsuz gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. Yine Karaman ili için hava limanının olmaması, ilin bir otoyola bağlantısının olmaması gibi kriterler de endeksi aşağıya doğru çeken verilerdir. Rekabetçilik yarışında Konya ve Karaman ili ön sıralarda yer almak istiyorsa Erişilebilirlik Endeksi bileşenlerinde iyileştirmeler yapması yerinde olacaktır.

Tablo 9: Erişilebilirlik Endeksi

Erişilebilirlik Endeksi			
	Karaman	Konya	TR52
2007	28	40	40
2008	28,9217	40,1882	40,8317
2009	27,8894	38,3434	39,2574
2010	27,9488	45,0938	42,1374
2011	22,7039	34,2987	32,9478
2012	21,8162	33,6469	32,2675
2013	24,2983	36,9041	35,5325
2014	33,1132	44,7302	44,5917
2015	35,3029	44,3150	44,6065
2016	42,0565	50,0828	50,3597
2017	47,9541	57,4727	57,4133
2018	41,8853	52,9857	52,8937

Şekil 5: Erişilebilirlik Endeksi

4.1. Hesaplanan Rekabetçilik Endeksinin Değerlendirilmesi

Endeksler incelendiğinde karşımıza şu sonuçlar çıkmaktadır. İlk olarak, endeksin hesaplanma amacı TR 52, Konya ve Karaman ili rekabetçilik trendini oluşturmak olsa da, genel kanının aksine Karaman ilinin verilerini de gün yüzüne çıkarmak daha sağlıklı yorumlar yapmamıza imkan sağlayacaktır. Bu sebeple her anlamda Karaman ili Konya ili ile birlikte değerlendirmekte ve Karaman ili Konya ilinin gölgesinde kalmaktadır. Karaman ili için derli toplu veri envanteri oluşturmak ve analiz yapmak Karaman ili için öncelik ve eksik yönlerin ortaya çıkarılması anlamında önemlidir.

İkinci olarak, endeks çalışmalarında ele alınan yıl ya tek bir yıl olmakta veya iki yılın ortalaması alınarak bir endeks oluşturulmaktadır. Çalışmamızda 12 yıllık bir veri seti kullanılarak trend oluşturmak hem bölge gelişmesini yakından takip etmek için gerekli hem de literatür için bir alternatif oluşturması bakımından önemlidir.

Üçüncü olarak, Konya ve Karaman ilinin yıllar ve hesaplanan alt endeksler itibarıyla güçlü yönleri ve kırılma noktaları daha net görülmekte olup, iç ve dış gelişmelerden etkileri daha detaylı bir şekilde incelenebilmekte ve uygulanan kamu politikalarının işlerliği test edilebilmektedir.

Dördüncü olarak, iller bünyesinde yapılan master planları ve bölge kalkınmasına yardımcı olmak için kurulan kalkınma ajansları için desteklenecek alanların tespiti yönünde öncülük edeceği muhakkaktır.

5. Sonuç

Endeks çalışmalarına baktığımızda genel olarak, tek bir yıldaki değişim veya iki yılın ortalaması alınarak hesaplanmaktadır. TR52 bölgesi için hesapladığımız rekabetçilik endeksi ise 2007-2018 yıllarını kapsayan ve bir trend oluşturan yapıya sahip olması dolayısıyla gelecek projeksiyonu için daha açıklayıcı bir görünüm arz etmektedir.

Daha önceki yapılan iller düzeyindeki endeks çalışmaları ile karşılaştırdığımızda, 2007-2018 yılları için daha sağlıklı bilgilere ulaşıldığı görülmüş olup yanlış veya ulaşılamamış veriler nedeniyle oluşan veri kaybının da önüne geçilmiştir.

Bu çalışmanın ortaya çıkardığı diğer bir sonuç, TR 52 bölgesi düşünüldüğünde Konya ilinin daha ön planda görülmesinin nedenlerini ve Karaman iline ait verilerin bulunmasında, derlenmesinde ve yorumlanmasında kolaycılığa kaçıldığı göz önüne alınır, daha açıklayıcı ve net bir rekabetçilik veri setine de ulaşıldığı görülmektedir.

2007 yılından günümüze endeksler genel olarak incelendiğinde iki kentte de en önemli değişim Beşeri Sermaye alt endeksinde olduğu gözlenmiştir. Burada yine son dönemlerde yükseköğretimde meydana gelen dönüşümün rolü vurgulanmalıdır.

Aynı zamanda TR52 Bölgesi genelinde son yıllarda düşüşe rağmen Markalaşma Becerisi ve Ticaret Becerisi alt endekslerinde de yükselme görülmektedir. Beklenen durumların aksine Konya ilinin her bir endeks hesaplamasında önde olmadığı ve özellikle Ticaret Becerisi ve Üretim Endeksinde Karaman ilinin bazı yıllarda Konya ilinden üstün olduğu Şekil 4’de gözlenmektedir. Ticaret Becerisi ve Üretim Endeksi bazında Karaman ilinin Konya ili ile başa baş düzeyde rekabet ediyor olması, Karaman ilinin gelecekte oluşturacağı strateji için yol gösterici olacağı muhakkaktır.

Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik endeksi ile Erişilebilirlik endeksinde Konya ili Karaman iline göre üstünlüğe sahiptir. Buna nazaran, Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi endeksi ile Ticaret Becerisi ve Üretim endeksinde Karaman ili Konya iliyle rekabet edebilir seviyede görülmektedir. Bunun nedeni olarak ilin ihracat potansiyelinin yüksekliği, dış ticaret yapan firma sayısının fazlalığı, yapılan kamu yatırımlarının yüksekliği ve suç oranlarının azlığı o yıllar için göz önüne alındığında olumlu sonuçlar doğurmuştur.

Çalışma göstermektedir ki, Karaman ilinin Yerel Kalkınma anlayışında, Beşeri Sermaye olarak Ticaret Becerisini artırıcı yönde bir kalkınma hamlesi uygulanırsa, rekabetçilik anlamında daha üst soralara çıkabileceği görülmektedir. Bu anlamda çalışma, diğer illeri de kapsayacak ve yine yıllar itibariyle iller arası rekabetçilik trendini oluşturacak şekilde genişletilebilir. Endeks sonuçlarının ortaya koyduğu sonuçlar itibariyle her bir il için daha uygun ve isabetli, kalkınma yönü tayin edilebilir.

Kaynakça

Alkin, Kerem, Melih Bulu, ve Hüseyin Kaya.

(2007): İller Arası Rekabet Endeksi: Türkiye’deki İllerin Rekabetçilik Seviyelerinin Göreceli Olarak Ölçülebilmesi İçin Bir Yaklaşım, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(11): 221-235.

Begg, I. (1999). Cities and competitiveness. *Urban Studies*, 36(5-6), 795-809.

Dursun İ. T. (2013), Manisa’nın Rekabetçilik Düzeyi Üzerine Bir Değerlendirme, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:11, Sayı:3, ss.518-530.

Fatma, İ. D., Ve Bakan, İ. (2020). Rekabet Üstünlüğü Sağlamada Şehir

Rekabetçiliği. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 331-351.

Huavari, J., Kangasharju, A., ve Alanen, A. (2001): Constructing an Index for Regional Competitiveness, *Pellervo Economic Research Institute Working Papers*, 44: (1-23), Helsinki.

International Institute of Management Development (IMD), (2015), World Competitiveness Yearbook 2015, Lausanne.

Kavaratzis, Mihalis, and Gregory J. Ashworth. "City Branding: An Effective Assertion Of Identity Or A Transitory Marketing Trick?." *Tijdschrift Voor Economische En Sociale Geografie* 96.5 (2005): 506-514.

Li, Haizheng, et al. "Human capital estimates in China: New panel data 1985–2010." *China Economic Review* 30 (2014): 397-418.

National Competitiveness Council (Ireland). (2009). *Our Cities: Drivers of National Competitiveness*. National Competitiveness Council.

Parasız, İ. (2003): Büyüme Teorileri, *Ezgi Kitabevi, Bursa*.

Türker, M. T. (2009), Rekabetçilik, Ölçüm Metodolojisi ve Türkiye ile AB Ülkeleri Karşılaştırması. Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi Cilt XXVI Sayı 1, 55-78.

UNCTAD, (2010): CREATIVE ECONOMY REPORT 2010, Unctad.

URAK (Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu), (2011): İller arası Rekabetçilik Endeksi 2009–2010, Deloitte.

Vahalík B., Staníčková M.,(2014), Scientific Papers of the University of Pardubice. Series D, Faculty of Economics & Administration, Cilt:21 Sayı:31, p83-94

World Economic Forum, (2015), The Global Competitiveness Report 2015-2016. Aralık 01, 2015 tarihinde World Economic Forum

Web Sitesi:

<http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2015-2016>
adresinden alındı